

עלים

עלון שבועי משלחן מערכת מכון עלה זית

שנה חמישית: גליון ג | סוכות | טו תשרי ה'תשפ"ה

עלה חשמל

דין חשמל הנוצר בשבת ויום טוב בארץ ישראל

ע"פ ספר שש אנכי מאת הרה"ג ר' יעקב ששון שליט"א

בקובץ עם התורה (תשפ"ג מהדורה ה' חוברת יב עמ' לב) הובא בשם הג"ר אברהם יהושע הלוי סאלאווייצ'יק שליט"א, שהגרי"ז נקט דליכא איסורא דמעשה יו"ט מדלא הביא זאת הרמב"ם, ומהאי טעמא השאיר הגרי"ז את אור החשמל דלוק במטבח ביתו ביו"ט, דסבר שהאיסור ליהנות מאור החשמל הוא משום מעשה שבת וליתא זאת ביו"ט.

הנה כבר דנו הפוסקים בענין השתמשות בחשמל בשבת בארץ ישראל, האם אסור משום מעשה שבת כיון דנוצר ע"י ישראל בחילול שבת. ויש שצידדו להקל (ע"י מנחת שלמה תנינא סימן כד אות ב) כיון שצריכים לייצר את החשמל עבור בתי חולים וכדומה, ולכן עצם המלאכה מותרת משום פיקוח נפש, וממילא אין בו משום מעשה שבת כיון דנעשה בהיתר. אמנם, יש לדון בזה לפי דברי הבית הלוי (ע"ת פרשת שמות ד"ה וירא אלקים) שכתב וז"ל, טענת אונס לא שייך רק היכא דאם לא היה האונס לא היה עושה אותו דבר, והאונס הביאו לעשות, ואז נחשב כאילו לא עשאו, אבל היכא דגם אם לא היה האונס היה עושהו, הגם דעתה הוא אונס, בכה"ג לא מקרי אונס כלל, עכ"ל. נמצא לדבריו, שמה שמתירין חילול שבת עבור חולה, הוא רק אם המחלל היה שומר שבת אלמלא הסכנה. והנה ביצירת חשמל הרי עובדים אלו היו מחללים את השבת בין כך ובין כך, ועל כן אין להם היתר של פיקוח נפש. וכעין זה ראיתי בשם הגר"ח קנייבסקי זצ"ל (ספר תשובות הגר"ח חלק או"ח שאלה קצב עמ' קמח).

ונראה לחלק בין דין 'אונס' לדין 'פיקוח נפש'. דהנה כתב הרמב"ם (הל' יסודי התורה פ"ה ה"ד-ה"ו) שאם אנסוהו לעבור על אחת מג' עבירות החמורות דאמרינן בהו 'הרג ואל יעבור, ועבר ולא נהרג, אין עונשים אותו. אולם המתרפא בג' חמורות, עונשים אותו ב"ד עונש הראוי לו. ולכאורה הדברים סותרים. וכתבו האחרונים לחלק, שבאונס הרי לא עשה המעשה מרצונו כלל, ולכן אינו נענש אף שעבר על הג' חמורות. משא"כ בחולה שנתרפא, דשפיר עשה את המעשה ברצון, על כן נענש כשעבר על אחת מהג' חמורות לצורך פיקוח נפש. [הערת המערכת: עיין במאמרו של הרב צבי פינקלשטיין (עלים כי תצא).]

ולפ"ז יש לצדד להקל בנידון דידן, שמאחר והיתרא ד'פיקוח נפש' חשיב מעשה גמור שלו ואעפ"כ הותר, א"כ אין צריך כוונה בהיתרא דאונס היתר דפיקוח נפש. ורק בהיתרא דאונס היתר הוא דווקא כשאין רצונו לעבור העבירה, ורק אז חשיב כאילו נעשה המעשה מאליו, ובה כתב הבית הלוי שאם היה מחלל שבת גם ללא האונס, לא שייך לומר ש'אין זה רצונו', וממילא שוב המעשה מתייחס אליו. וא"כ בנידון דידן שההיתר הוא מצד 'פיקוח נפש', קיים ההיתר אף שהעובדים אינם שומרי שבת, ולכן יחא מותר להשתמש בחשמל בשבת אף שנוצר בשבת ע"י יהודים.

הג"ר אברהם יהושע הלוי סאלאווייצ'יק שליט"א

עלה קהלת

העובר על איסור דרבנן בשוגג

ע"פ ספר עטרת צבי על מגילת קהלת מאת הרה"ג ר' גרשון בסמן שליט"א

ופורץ גדר ישכנו נחש (קהלת י, ח).

בגמרא ע"ז (דף כ"ז): איתא שפסוק זה נאמר על העובר על דברי חכמים. דבר חידוש מצינו בקרית ספר (פ"א מהל' ממרים) שדבר זה נאמר גם על העובר בשוגג, וז"ל, "מי שעובר על דבר שהוא מדרבנן להנאתו או לתועלתו או לתאבון בין בשוגג בין במזיד, הרי הוא עובר על דברי חכמים, והוא פורץ גדר ישכנו נחש", עכ"ל.

ולכאורה מדברי הנתיבות (סימן רלד ס"ק ג) נראה דפליג על הקרית ספר, שכתב וז"ל, "ואפשר דאף דבאיסורי תורה אפילו אוכלן בשוגג צריך כפרה ותשובה להגין על היסורין, מ"מ באיסור דרבנן אין צריך שום כפרה וכאילו לא עבר דמי וכו', עכ"ל. אמנם יש לומר שהנתיבות איירי בשוגג גמור [עיי"ש שמבואר כן], אולם בקרית ספר משמע שלא איירי בשוגג גמור אלא בשוגג כזה שהוא "להנאתו או לתועלתו או לתאבון", ואולי בשוגג גמור מודה שאינו עובר על דברי חכמים ואינו פורץ גדר, וא"כ לא פליגי.

והנה האחרונים ביארו דברי הנתיבות, שאיסור דרבנן אינו איסור בעצם, אלא האיסור הוא רק מצד שסירב ולא שמע בקולם, וכיון שעשה זאת בשוגג ולא התכוין להמרות את דבריהם אין כאן סרך איסור. ובספר אורח ישראל להג"ר ישראל טפלין שליט"א (עמוד ככו אות ה) הביא ראייה לדברי הנתיבות, ממה דאמרינן בברכות (י"ט ב) שמותר לעבור על איסור דרבנן משום כבוד הבריות, ופירש רש"י וז"ל, וכיון דמדרבנן הוא דאסור, רבנן הוא דאחלוה ליקרייהו וכו', עכ"ל. וממה שתלה רש"י הדבר במחילתם, נראה שבאיסורים דרבנן אין האיסור מצד החפצא אלא מצד הגברא שלא שמע לקול החכמים, וממילא ע"י מחילתם אין כאן סירוב ומרידה כלל בדבריהם, ולא נעשה שום איסור.

אמנם בדברי מרן הגרי"ז (פ"א מהל' חמץ ומצה ה"ט) מבואר דלא כהנתיבות, שכתב וז"ל, "משא"כ בשעה ששית דכבר הוא אסור מדרבנן באיסור חפצא כדין חמץ של דבריהם שוב מותר לשורפו", עכ"ל, ע"ש. והיינו שחמץ בערב פסח בשעה שישית הכניסוהו חז"ל לגדר 'חמץ', ומבואר ששייך איסור חפצא אפילו בדרבנן ודלא כהנתיבות. והנה בשעה חמישית שחידשו חז"ל לגמרי את האיסור, מודה הגרי"ז שכל האיסור הוא על הגברא, ורק בשעה שישית הוא איסור חפצא, שהכניסוהו חז"ל לגדר 'חמץ', ועל דרך זה יהיה איסור חפצא בשאר מאכלות אסורות מדרבנן, כגון שהכניסוהו חז"ל לדין טרפה או בשר בחלב וכו'.

ויש לציין שהגרי"ז בספרו לא התייחס בהדיא להנתיבות, וכל דברינו רק מכללא איתמר וכנ"ל, ויש מקום לדון אם הדברים מוכרחים. אולם הגאון רבי משה שמעון שפירא שליט"א אמר בשם הגר"ח חיים סרנא זצ"ל, שהגרי"ז לא רצה לשמוע את דברי הנתיבות כלל, וחלק עליו, עכ"ד.

הזמנים לעיר לייקוואוד יצ"ו נערכו ע"י הרב משה ברוך קופמאן שליט"א

מוצאי שבת		יום סוכות		ליל סוכות		ערב סוכות	
6:10	שקיעת החמה	9:15/9:55	סר"ז קרי"ש מג"א (לפי האופק) וגר"א וגר"ז	5:56	הדלקת נרות (18 דקות)	12:41	חצות היום (לסעודה)
7:23	ע"ב דקות	10:24/10:51	סר"ז תפילה מג"א (לפי האופק) וגר"א וגר"ז	6:14	שקיעת החמה (צריך להחמי ב' דקות)	3:28	ט' שעות (לאכילה)
7:32	צאה"כ ר"ת לחשבון 16 מעלות	5:53	הדלקת נרות ליל שבת	6:55	צאה"כ קטנים (לקר"ש ומצות סוכה)	3:56	מנחה קטנה (לאיסור מלאכה)

ראיתי מה שכתב הרב הלל שמעון שימאנאוויטש שליט"א (בגליון 'עלים' לראש השנה) אודות הנהגת גדולים בלימוד סוגיות לפני תקיעת שופר, כולל התייחסותו של השרף מקאצק ז"ל. בביאור הדברים הביא מה שמוזכר בהלכה לתקוע במקום קריאת התורה לעורר זכות התורה, וה"נ כאן התעמקו בשמעתתא כדי לעורר זכות התורה.

אציין כי דומני שראיתי בכתבי הגאון ראש ישיבת גור שליט"א, שהקאצקער היה לומד אז קצות החושן, והסביר שהוא כדי להתלמד איך לטעון דין ודברים במשפט, שיידע לטעון בעד נפשו בשעת דינו בראש השנה [שכידוע, כמדומני בשם האריז"ל, שהדין נערך בשעת תקיעת שופר].

בברכת א גוט יאהר, *וייס צוה אגיוס*

סגולת אמירת תהלים פעמיים בליל ראש השנה

ראיתי מה שהעיר ידידי עוז הרב הלל שמעון שימאנאוויטש בגליון לשבת יו"כ, "על הסגולה שנתפרסם לאחרונה להגיד כל ספר תהלים פעמיים במשך לילה הראשון של ר"ה". הסגולה כבר מוזכרת לפני כמאתיים וחמישים שנה בספר בינת יששכר, וז"ל, ראיתי בספר אחד שטוב לומר בליל ר"ה שני פעמים תהילים מרישא עד ספא, שמזמוריה הוא ק"ג, וב' פעמים ק"ג הוא ש' גימטריא 'כפר', והוא מעניינא דיומא שצריך כפרה, עכ"ל. והתפרסם בדורינו ע"י הרב משה מאיר יאדלר בספרו התחזקות בתפילה לה, וביותר ע"י הרה"צ ר' אלימלך בידרמן שליט"א.

ומ"מ העיר על כך בספר בינת יששכר (כפי שציין בקצרה הרב הלל שמעון שימאנאוויטש) "שאמירת תהילים במרוצה לכלום נחשב ואינו לרצון, וכל שכן שאינו מכפר. זה שאמר אל תסתכל בק"ג ק"ג - שני פעמים תהילים שאומרים במרוצה ובמהירות שאין זה מן המוכן, אלא במה שיש בו - שיבין מה שיאמר על כל פנים פירוש המילות ויכוין לשם שמים בלתי פניה". ואכן הרב אלימלך בידרמן רגיל לומר כל פעם

שמזכיר סגולה זו "האף אומנם כי סגולה זאת קשה לרבים לקיימה - בפרט שלמחרת היום יש לעמוד שעות ארוכות בתפילה במוח צלול, עם כל זה הובאה זאת הסגולה למען ידעו דורותיכם חשיבותה וכוחה של האי סגולה, והעיקר הוא לנצל את הזמן כראוי ולא לבטל אפילו רגע אחד ביום קדוש זה, ויאמר עכ"פ פעם אחת תהלים או חלק ממנה כל אחד כפי יכולתו, או יחלקם בין בני הבית וכיו"ב ע"כ. על זה נוכל להמליץ, וזמנתו קנקנים" - גם אלו שלא הצליחו לסיים ק"ג ק"ג - ב' פעמים תהלים) מחמת אי סיפוק הזמן כדי לכוון כראוי ונותר להם מזמורים, לאלו יעשה נס לשושנים".

אברהם לוי מייזל, אורח תפילין באר פתיים

מקום הר אפרים והרמה

בגליון פרשת כי תצא כתבתי על הפסוק בשופטים (ד, ה) "והיא יושבת תחת תומר דבורה בין הרמה ובין בית אל בהר אפרים", שהכוונה על הרמה בבנימין (ראה יהושע יח, כה), ועוד כתבתי שלפי פשוטו של מקרא הפסוק מתאר את מקום התומר, ואינו מפרט את תחום השיפוט של דבורה. ובגליון פרשת כי תבא השיג הרב הלל שמעון שימאנאוויטש על דבריי. על כן אחזור לפרש שיחתי:

אם ירדתי לכוונתו כראוי, עיקר טיעונו מתמקד בנתון אחד, הר אפרים הוא בנחלת שבט אפרים. לדעתי הענייה, אין כל סיבה להאמין ששטח טופוגרפי רחב כמו הר אפרים, מיקומו מוגבל רק למקום הנקודתי שהוא מוזכר במקרא. אולי מותר לומר שהר אפרים במובנו הרחב כולל גם שטח מבנימין. אפשר להביא סימוכים (רק סימוכים!) לכך, שהרי "איש מהר אפרים שבע בן בכרי שמו" (שמואל ב, כ) והוא "איש ימיני" (שם כ, א). [לא ממני יצא הדבר הזה ואף לא ראיותיו, לקחתיהו מאטלס דעת מקרא ומעוד מקומות שאינני זוכרם כעת]. וכן הר אפרים כולל גם שטחים מנחלת מנשה (יהושע יז, טו). עוד מצינו אצל שם אפרים יער אפרים (שם יח, ו) אשר היא בעבר היידן בארץ גלעד (שם יז, כד-כו) ולא בחלק אפרים כלל. ואפשר להוסיף כהנה וכהנה. ומבט בצורת השטח מראה שאין כל הפרדה מוכרת בהר בין צפון בנימין לאפרים, ושדרך

שפיר שיקרא שטח מבנימין על שם אפרים, בפרט שבית יוסף כבשו בית אל (שופטים א, כב-כה).

ב. הרב הנזכר הוכיח מרש"י שהפסוק אינו בא לתאר את מקום התומר. אמת הוא, אולם לדעתי דברי רש"י נאמרו רק כדרש ולא כפשוט, למרות משמעותו הפשוטה של דברי אב הפרשנים.

ג. בסוף המאמר הנזכר, הציע הרב הלל שמעון שימאנאוויטש לומר ש'אפרת' היא הר אפרים, והיא אפרת אחרת ממה שזוהה היום כבית לחם. ומקרא מכחישו, הרי כתיב "בדרך אפרת היא בית לחם", שהיא ביהודה! (וראה מיכה ה). ואם יעקב הולך מבית אל לדרך אפרת - שלדבריו היא צפונה בהר אפרים, אין מגיע לבית לחם, דרומה ביהודה?

ד. מה שהובא במאמר שהרמב"ן ז"ה את הרמה של דבורה עם הרמה של אלקנה, זה אינו, ומראי-מקומות המדפיסים הטעוהו. הרמב"ן רק כתב שיש רמה בהר אפרים, ושולל מלהיות קבורת רחל שמה. בברכה, *אלק רחל*

תגובת הרב הלל שמעון שימאנאוויטש: לא היה עיקר טיעוני מתמקד בזה שהר אפרים הוא בנחלת שבט אפרים, וכבר טרם כתיבת מאמרי עוררני חכם אחד מחכמי ירושלים שהוא בקי גדול בתנ"ך, שיש לומר כדברי הרב אשר רווח שהר אפרים כולל בתוכו הרבה יותר מנחלת אפרים. עיקר טיעוני היה לחדש שהפסוק מדגיש את הדרך שבין "בית אל ורמה", והיא הדרך שדרך בו אבינו הזקן יעקב, ובדרך זו גלו בני ישראל ואמנו רחל התפלה עליהם. ואוסף שגם בדרך זו מתה דבורה מינקת רבקה [לשון רש"י בראשית לה, ח "ומתה בדרך", והוא ענין פלא שמה כשמה ושם עירא כשם עירא ושתייהו תחת העץ, זו שוככת וזו יושבת]. גם הדגשתי שהאתגר בימי דבורה היה קלקול הדרכים וארוחת בקלקלות, ופירשתי הפסוק "לא תהיה תפארתך על הדרך... כי ביד אשה", שהכוונה לדרך ממש. וזוהו מה שתיקנה דבורה כמו שאמרה בשירתה "עד שקמתי דבורה וגו'", ולכן הדגישה "עד שקמתי אם בישראל" שהוא גילוי כוונתה במה שאמרה "לא תהיה תפארתך על הדרך כי אם התפארת תהיה לאשה".

וגם לא הוטעתי ע"י המדפיסים, אשר מי כמוני יודע שאין לסמוך עליהם, אלא כר ברור כוונת הרמב"ן שזיהה 'רמה בהר אפרים' ע"פ הפסוק בריש שמואל ובר"פ הפסוק בשופטים, דבלא"ה איפה מצא רמה בהר אפרים דייקא. ותעניין בדפוסים שונים תראה, שאחד מציין לשמואל ואחד לשופטים, ובא המדפיס השלישי והכריע בניניהם. וכאן המקום לתקן טעות שעוררני לזה בני הניק והחכים מרדכי נ"י, שלשוני במאמרי מטעה כאילו כתיב 'רמה בהר אפרים', ולא כך הוא לשון הכתוב: "בין הרמה ובין בית אל בהר אפרים".

המנהגים נערכו ע"י הרב משה ברוך קופמאן ע"פ לוח ההלכות והמנהגים (ליטא). נוהג בחכמה (בית מדרש גבוה). ימינו קודם (אויברנד)

אחר שחרית. חדשים מקרוב באו אף שמתפללים נוסח אשכנז [אך מחמת הדוחק והטורח] אומרים הושענו את שחרית. (ראה אג"מ חלק ג סימן קצ"ב ביאור המנהגים בזה). ובאלו מקומות שנוהגים כן, מכל מקום בשבת חוה"מ שאין נוטלים הלולב וכן בהושענא רבה יש להם להתחזק כמנהג נוסח אשכנז אחר מוסף. נוהגים שאין האבל מקיף עם הלולב רק אוחז בס"ת על הבימה.

שבת חוה"מ: קורין קהלת. ק"ק אשכנז וכן אצל נוסח ספרד קורין מתוך חומש. ובישיבות מקפידים לקרא ממגילה כשרה אבל אין מברכים (נוהג בחכמה). [ואכן, בארץ ישראל הרבה מברכים ע"פ הגר"א]. במי שברך יש להוסיף הקטע ויזכה לעלות לרגל כמו ביר"ט, כי כל שבעה יש עליה לרגל. בהרבה מקומות אין אומרים אדיר אדירנו גם בשבת חוה"מ סוכות (נוהג בחכמה), וראה בערוך השלחן (סימן תרט"ג ס"ק ד) שיש לאמרו בחוה"מ סוכות, כמו שאומרים בברכת הפטרה מקדש השבת וישראל והזמנים. ולפי הגר"א גם בהפטרה אינו חותם ביום טוב (מעש"ר אות רכו) אבל אין המנהג כן.

המניחים תפילין בחול המועד חולצים התפילין קודם הלל זולת הש"ץ (ימינו קודם). ובישיבה נוהגים שהש"ץ גם כן חולץ קודם הלל (נוהג בחכמה). ואין מניחים תפילין דר"ת (ימינו קודם).

ויש נוטלים הלולב קודם התפילה בסוכה בהנץ החמה (משנה ברורה סימן תרנב ס"ק ד). ראה כתר ראש (אות קט) שכן נהג הגר"ח מוואלאזין, ובוהג בחכמה (עמוד סב) שכן נהג הגר"א אהרן קוטלר. וראה שו"ת אג"מ (חלק ד סימן צט) שערער על מנהג זה.

סדר נענועים: יש כמה חילוקי מנהגים בנענועים בין נוסח אשכנז לנוסח ספרד: א) המתפללים בנוסח אשכנז מנענעים מזרח דרום מערב צפון מעלה ומוטה. ולנוסח ספרד מנענעים תחילה דרום צפון מזרח ואחר כך למעלה למטה ומערב. ב) נוסח אשכנז מנענעים ח' פעמים - ד' פעמים ב'הודו' ב' פעמים ב'אנא ה' הושיעה' ועוד ב' פעמים ב'הודו'. נוסח ספרד מנענעים רק ד' פעמים - ב'הודו' הראשון, וב' פעמים 'אנא ה' ופעם רביעית ב'הודו' לבסוף.

יצרות: אין אומרים א-ל נא רק ביום שני של סוכות (ימינו קודם), וראה משנה ברורה (סימן תרמד ס"ק ב) שזה מחמת שאומרים אז היתה חנית. יש נוהגים לאמר הפיוטים אחר שחרית (לוח עזרת תורה ע"פ חיי אדם). לפי הגר"א אומרים הפיוט 'אז היתה חנית סוכי' ש"ץ וקהל בניעימה וזמרה.

יה-א-לי: אומרים הפיוט בין ביום א' ובין ביום ב'. ק"ק אשכנז אין אומרים הפיוט (ימינו קודם).
הושענו: נוסח אשכנז אומרים אחר מוסף ואילו נוסח ספרד אומרים

מנהגי סוכות

ערב יו"ט: אומרים למנצח יענן. עושים עירוב תבשילין מערב יו"ט. שכח להניח בעיר"ט אפשר להניח ביום א' של יו"ט בתנאי. אין אוכלים מתשע שעות ולמעלה מעיקר הדין כמו בערב פסח. ויש מחמירים מחצות היום (רמ"א סימן תרלט סעיף ג). נוהגים לטבול לכבוד יום טוב (מט"א סעיף יד) ויש מדקדקים להדליק הנרות בסוכה (ע"פ מט"א שם סעיף לג) ובלבד שלא יהיה חשש סכנה ח"ו.
מעריב: ק"ק אשכנז אומרים פיוטי מערבית. בכמה מקהילות האומרים פיוטים מסיימים ברכת גאולה 'מלך צור ישראל וגואלו'. אבל בק"ק נייטרא וק"ק דבערצין אומרים גאל ישראל כמו בכל השנה (ימינו קודם). בישיבה שרים אדון עולם אחר התפילה בין בערבית ובין אחר מוסף בג' רגלים (נוהג בחכמה).
קידוש: אומרים תחילה לישב בסוכה ואחר כך שהחינו. ובליל ב' מנהג העולם ע"פ השו"ע להחליף הסדר שהחינו ואחר כך סוכה. ולדעת הגר"א (מעשה רב אות ריח) הנוהג ביהודה ועוד פוסקים אין להחליף הסדר. וראה משנה ברורה (סימן תרט"ג ס"ק ב) שאין למחות במי שאינו מחליף הסדר.

נטילת ידיו: מנהג אשכנז לטויל לולב קודם הלל כמבואר בטור ובשו"ע (אומרים קודם). וע"פ האריז"ל נוטלים הלולב דוקא בסוכה.

שבמקדש ככל מה דאפשר. והנה מובא בשם הגר"ח מבריסק (הליכות הגר"ח עמ' קה) שבשעת קריאת התורה ביום ערבה היה זוקף ערבתי ליד הבימה, באומר שהבימה בעת הקריאה דינה כמזבח, וזהו זכר למקדש שהיו זוקפין הערבה על צידי המזבח. הרי חזינן ענין זה, לעשות זכר לערבה שבמקדש ככל מה דאפשר. [וכן נוהגים בבית בריסק להביא ארוכות מאד, וגם עושין בהן נענוע, כידוע].

ולכאורה נפק"מ פשוטה בין דרכים אלה בראשונים, לענין מי שאין לפניו אלא ערבה ארוכה שאינה יפה, או ערבה קצרה וגם יפה מאד, דלרש"י כיון שכל הענין מצד הידור, יתכן שקצרה ויפה עדיף טפי מארוכה הבלתי יפה. אולם להשערי דורא, אף שנקט בלשונו גם תיבת "יפה", הרי שורש הענין הוא להידמות למקדש במה שגבוהה במיוחד, ומסתבר שזה עדיף אף היכא דאינה יפה כל כך.

באשכנז החמירו ואגב יש לעורר, מדוע כל הראשונים בענין זכר למקדש שהלכו בשיטת השערי דורא שהוא מצד זכר למקדש הם מחכמי אשכנז, ואין מוצאים ענין זה בראשונים מספרד וצרפת. ובתור השערי גרידא יש להציע, הדנה לדעת הירושלמי (פ"ד ה"ג) מברכין על חיבוט הערבה, והוא כרבי יוחנן בבבלי (סוכה מד, א) שפסק דערבה "יסוד נביאים" ולא רק "מנהג נביאים" ומברכין עליה. הרי שהירושלמי מחמיר טפי בענין הזכר למקדש, ומצריך ברכה על זה. ויתכן שבארץ ישראל בימי קדם כשנהגו על פי הירושלמי, היו מצריכים ליהזר טפי בענין הזכר למקדש בערבה זו, ובכלל בארץ ישראל ראוי להדר טפי בענין זכר למקדש.

והנה בני אשכנז הגיעו מאיטליה, והיו ישראל יושבים שם מימות גלות טיטוס, והיו נוהגים בכמה דברים על פי הירושלמי, וכבר האריכו בזה. ויתכן שעל פי זה נתקבל באשכנז במיוחד להדר וליזהר בענין הזכר למקדש שבערבה זו, ולהביא ערבה גסה וארוכה.

הג"ר משה שטרנבוך שליט"א בקיום מנהג חיבוט ערבה במורביות ארוכות

שורשי המנהג הנה בזמן המקדש היו מביאין בכל יום ערבה אחרת חוץ מערבה שבלולב, ארוכה י"א אמה, והיו זוקפין על צידי המזבח. וגם בזמן הזה מביאין ערבה אחרת בהושענא רבה, זכר למקדש (רמב"ם פ"ז מהל' לולב הלכה כ-כב). ונפסק בשו"ע (סימן תרסד סעיף ד) ששיעור אורכה כשיעור ערבה שבלולב.

אולם רבים נוהגין להביא ערבות ארוכות מאד, ומצינו באליה רבה (סימן תרסד סעיף טז) שהביא ב' טעמים למנהג זה על פי הראשונים, וז"ל: "זה לשון רש"י (סוכה מד, ב), נוהגים להביא ענפים ארוכים ויפים שמנכרא מצוה בעין יפה, ובספר אמרכל (עמ' קל) ערבה היתה של עשר אמות דמזבח גבוה כן, לכן צריך שיקח ערבה יפה וגסה וארוכה, וזהו שיסד הפייט עומסי ערבה להקיף המזבח". וכדברי הארמכל כן הוא בעוד ראשונים מאשכנז, כגון מנהגי השערי דורא (עמ' 159), מנהגים דבי מהר"ם (עמ' 68), גנזי חג הסוכות, ועוד.

שני טעמים וראוי לציין שדרך רש"י ודרך השערי דורא חלוקים חלוקים לגמרי, דמלשון רש"י משמע שהענין הוא לעשות "היכר מצוה", אי נמי שמוסד על "הידור מצוה", ורש"י לשיטתו (ב"ק ט, ב) שיש הידור בחפץ של מצוה הגדול טפי מחבירו. [ומה שנהגו לעשות הידור זה אף שלא נהגו להביא לולב כ"כ גדול, והערבה אינה אלא מנהג נביאים, י"ל מחמת שיום ערבה הוא גמר הדין, ויש בחיבוט ערבה כמה ענינים נשגבים, ראו להדר בה]. אולם בשערי דורא מבואר שיסוד המנהג משום שבערבה ארוכה יש יותר זכר למקדש, ולא מצד הידור מצוה. ומבואר שלהשערי דורא צריך לעשות הזכר למקדש באופן שמתדמה לערבה

continued from page 4 esoteric matters. The famous kabbalistic tefillah at the end of Bircas Kohanim (replacing the standard tefillah of "Ribono Shel Olam" said to annul bad dreams) also comes from this sefer. Rav Hanover refers to many of his tefillos as "nice tefillos."

The Reason for Doing a Mitzvah Regarding *bircas lulav* therefore, there is an entirely different issue than with the classic L'Shem Yichud. Here we say that we are taking up the lulav so that our enemies will fear us because we have the Shem Hashem in our hand (represented by the four *minim*), and that through the waving of the *daled minim* we should bring a *shefa* of *brachah*. Presumably these ideas are based on *Sukkah* 37b-38a, that the *naanu'im* stop bad winds, and that the lulav is like an arrow in the eye of the enemy. However, this seems to imply that one is doing the mitzvah for the benefits of protection and to receive blessing. This is at odds with the Mishnah in *Avos* (1:3) that one shouldn't do the mitzvos for the purpose of receiving reward.

The Tefillah Before Donning a Tallis In *sefer Iyun Tefillah* Rav Yaakov Tzvi Mecklenberg (*mechaber* of *HaKsav V'haKabalah*) takes issue with the tefillah said before donning the tallis, since in it one proclaims that he is putting on the tallis with the intention that he will thus merit a tallis in Olam Haba, and also prays that through wearing the tzitzis he will be saved from the *chitzonim*. Interestingly, the omission of the typical *kavanah* and the passuk for tzitzis is quite bizarre, because there, *kavanah* may be mandatory, as in the opinion of the Bach (O.C. *Siman* 8).

This tefillah before tallis also comes from *Shaarei Tzion*. Although *Shaarei Tzion* includes a kabbalistic tefillah to be said before putting on tefillin that follows the same style as the tefillah before donning tallis and taking up the lulav, that isn't included in our siddurim. The tefillah said before donning tefillin follows the more conventional tefillos delineating the *kavanah* of the mitzvah, as per the Shulchan Aruch (O.C. 25:6).

Back to the Noda BiYehudah In Rabbi Szimonowitz's *maamar* on the topic of L'Shem Yichud (appendix to *Haggadah shel Pesach Aleh Zayis*, p. 228) as well as in his article in *Alim* (*Bechukosai* 5783), he mentions that the Noda BiYehudah also had this issue. At the end of his teshuvah the Noda BiYehudah says, "I therefore do not say before donning the tallis...that I should merit the tallis in Olam Haba, because this is serving Hashem for the sake of receiving reward." Another *talmid* Rav Boruch Brandreis (*Lashon Chachamim* Vol. 2, p. 69) says that his rebbe the Noda BiYehudah, often spoke against saying L'Shem Yichud, as well as against the tefillah before putting on the tallis. Even if the Noda BiYehudah ultimately "made peace" with saying L'Shem Yichud (as some claim), we may assume that he still opposed the tefillos said before tallis and lulav, to the point that he didn't allow someone to take his esrog while transgressing the dictum of Chazal against serving Hashem in order to reap benefit. It is interesting to note that Rav Yaakov Emden does print the Lshaim Yichud tefillah throughout his siddur, but when it comes to the Yehi Ratzon said before Lulav he says that his father the Chacham Tzvi omitted it.

עלה הכנה

A "Nice Tefillah"

Rav Moshe Boruch Kaufman,
Machon Aleh Zayis

In many siddurim and *machzorim* a Yehi Ratzon is printed before *bircas lulav*, described as נאה לומר קודם, גטילה לולב, a "nice tefillah." I am unaware of any other tefillah in the siddur with this description. What is different about this tefillah from any other that precedes the performance of a mitzvah?

The Noda BiYehudah and the Yehi Ratzon Rav Yechezkel Landau (*Noda BiYehudah Y.D. Vol. 1, #93*) was well known for his opposition to the L'Shem Yichud tefillah recited by many before performing a mitzvah; yet it seems that the Yehi Ratzon tefillah disturbed him even more. His talmid, Rav Eliezer Fleckeles (*Teshuvah Mei'Ahavah, Siman 1*), relates that someone once asked to use the esrog of the Noda BiYehudah for the mitzvah. When he began saying the Yehi Ratzon though, the Noda Bi'Yehudah took back the esrog, saying that he wasn't giving his esrog to someone who says the Yehi Ratzon.

Yet even if we accept the Noda BiYehudah's concern with saying L'Shem Yichud before a mitzvah by omitting the first line, there

are beneficial things in the tefillah, such as the Hareini michavein which reminds the person that the mitzvah must be done with *kavanah*. See the Mishnah Berurah (473:1) citing the Chayei Odom (a *talmid* of the Noda BiYehudah) that one says *Hareini muchan* before doing the mitzvos on the Seder night. Reciting the passuk from the Torah before doing the mitzvah also actualizes *kavanah*. Additionally, the passuk *Viyhi noam* at the end is a tefillah that the mitzvah should be accepted by Hashem. In Yehi Ratzon, however, there are none of these benefits. Perhaps one should consider saying the following (on the first day of Sukkos):

הריני מְכַוֵּן בְּמִצְוֹת לְלוּלָב לְקַיֵּם מִצְוֹת בּוֹרְאִי, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב בַּתּוֹרָה: 'וְלִקְחֶתֶם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר פַּתַּת תְּמָרִים וְעֵנָף עֵץ אֲבוֹת וְעֵרְבֵי נַחֲלִי. וַיְהִי נֵעֵם ד' וּגו'.

Tefillos from Sefer Shaarei Tzion The solution to this mystery is that this tefillah is from a different source entirely. Rav Nosson Nota of Hanover writes in his *sefer Shaarei Tzion* that he compiled kabbalistic tefillos to be said at various times. These tefillos aren't related to the typical L'Shem Yichud before a mitzvah; instead of the general intentions of L'Shem Yichud - *kavanah* of the mitzvah, they focus on more *continued on page 3*

רשימה חלקית מספרים שיצאו לאור לאחרונה

הג"ר אליהו דב וטספוגל / הרב מרדכי לאבענטשנין

הג"ר יעקב קמנצקי זצ"ל / הרב דניאל יהודה גוישטט

הג"ר יונתן שטייף זצ"ל / הרב עמרם צבי בלייער

רבותינו לבית סלבודקה / הרב יעקב חיים קיר

הג"ר צבי הירש גראדענסקי זצ"ל / הרב מאיר יומיה וקלגט

הג"ר אריה ליב באקשט זצ"ל

הג"ר מאיר מיכל ראבינאוויץ זצ"ל / הרב אריה ליב וטטריין

הרב דניאל יעקב גלאטשטיין

הרב יעקב הלל גודמן

הרב צבי סבלפסקי

הרב משה יחזקאל שלאמוויטש

הרב יעקב ששון

הרב דניאל הלל וויינשטאק

הרב גרשון בסמן

Rabbi Shlomie Dickman

Rabbi Reuven Wachs

Rabbi Shlomo Baruch Alon

Rabbi Avrohom Blumenkrantz / Rabbi Yechezkel Blumenkrantz

Rabbi Yaakov E. Forchheimer

רבי אהרן ראטה זצ"ל / הרב יואל בנימין זאב וויס

Rabbi Aryeh Lebowitz / Rabbi Yehuda Balsam